

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Неведомська Є.О.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Основним завданням стратегії розвитку української освіти є якісна освіта. Якісна освіта сприятиме одержанню молоді людиною ґрунтовних знань, які складатимуть базис майбутньої професії, а також розвиток особистісних якостей. Ґрунтовні знання забезпечать молодому фахівцю конкурентоспроможність в його професійній діяльності. У статті зроблено акцент на важливості підготовчого етапу у формуванні знань у студентів. Розкрито декілька варіантів викладу навчального матеріалу. Вказано на значущість самостійної роботи студентів в опануванні ґрунтовними знаннями.

Ключові слова: освіта, якісна освіта, знання, поняття, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Основним завданням Національної стратегії розвитку освіти є «якісна освіта, яка є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства» [2, с. 5]. Під якісною освітою ми розуміємо надання молодій людині ґрунтовних знань, умінь та навичок, які складатимуть базис майбутньої професії, а також розвиток особистісних якостей (уваги, уваги, пам'яті тощо) і формування мотивів на систематичну самоосвіту. Одержана якісна освіта забезпечить молодому фахівцю конкурентоспроможність в професійній діяльності.

Засвоєння системи знань є складним процесом, який забезпечує оволодіння суспільно-історичним досвідом, зафіксованим у наукових поняттях, фактах, законах, теоріях. Оволодіння науковими поняттями пов'язано з активною розумовою діяльністю студентів, виконанням таких мисленневих операцій, як: аналіз і синтез, порівняння і зіставлення, абстрагування й узагальнення. Тому, чим досконаліше засвоєні студентами наукові поняття, тим ефективніше реалізуються у них процеси мислення. Недаремно проблема формування наукових понять є головною як у середній, так і вищій школі [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню *поняття* в філософській, психологічній та педагогічній літературі приділено достатньо уваги. У педагогіці усталеним є твердження, що «*поняття* – одна з форм мислення, в якій відображаються загальні істотні властивості предметів та явищ об'єктивної дійсності, загальні взаємозв'язки між ними у вигляді цілісної сукупності ознак» [1, с. 264].

Сутність процесу формування наукових понять у педагогічній теорії та практиці полягає у тому, що кожне поняття проходить три етапи на шляху його засвоєння, а саме: підготовчий етап – спостереження фактів, об'єднання їх в одну групу, виділення загальних, суттєвих ознак; основний етап – побудова логічного означення нового поняття; етап подальшого поглиблення, збагачення поняття, на якому

може збільшуватись кількість відмінних ознак, а інколи, на основі концентричного вивчення теми, складається нове, більш повне означення поняття [5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що з роками проблема формування наукових понять не втратила актуальності. Ідеї навчання як цілісного процесу в єдності його змістової і процесуальної сторін обґрунтовувалися В.В. Краєвським; загальнодидактичні та психологічні основи формування наукових понять вивчали Л.С. Виготський, С.У. Гончаренко, В.В. Давидов, В.П. Зінченко, Н.О. Менчинська, Н.Ф. Талізіна, А.В. Усова. Обґрунтовано загальні теоретичні засади формування наукових понять у фундаментальних працях українського вченого А.В. Степанюк. Методичні основи формування тієї чи іншої групи понять стали предметом дисертаційних досліджень вітчизняних вчених (О.А. Цуруль, Н.В. Лакоза).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Високо оцінюючи вищезазначені роботи, ми прийшли до висновку, що в цих дослідженнях не зазнала належного висвітлення методика формування наукових понять в студентів вищої школи.

Практичний досвід роботи зі студентами першого курсу Факультету здоров'я, фізичного виховання та спорту Київського університету імені Бориса Грінченка дав змогу встановити, що більшість з них не знає, які розумові дії треба використати для виконання того чи іншого навчального завдання, не вміє самостійно встановлювати істотні ознаки наукових понять. Це пояснюється тим, що під час навчання в школі їхні вчителі з метою використання економніших засобів розв'язання поставлених завдань не давали змогу учням самостійно встановлювати істотні ознаки понять, а самі проводили аналітико-синтетичну обробку навчального матеріалу. Унаслідок цього складна мисленнева діяльність, що проводилася вчителем під час подання нового поняття, порядок виконаних ним мисленневих операцій стали недоступними

для учнів. Усвідомлення способів розв'язання навчальних завдань, яке в психологічній літературі є показником самостійності мислення, спостерігається лише в поодиноких випадках. Звикнувши користуватися «готовими» знаннями, більшість студентів відчуває серйозні труднощі в тих випадках, коли їм доводиться здійснювати пошукові дії, виносити самостійні рішення, робити узагальнення та висновки, самостійно набувати знання. Крім того, недоліки засвоєння наукових понять, на нашу думку, пояснюються несформованістю в студентів ще під час навчання в школі механізму переходу від сприйняття об'єктів (явищ) до загальних уявлень про них і від них до власне-понятійних форм відображення світу. Причиною складності в засвоєнні понять також є низький рівень умінь студентів абстрагувати і узагальнювати, відділяти істотне від неістотного.

Унаслідок зазначених недоліків переважна більшість учнів має слабкий фундамент для подальшого навчання у вищих навчальних закладах. Тому в роботі викладачів вищих навчальних закладів надзвичайно важливим є підготовчий етап у формуванні наукових понять у студентів.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури та вузівської практики дав підстави виявити суперечності між зростанням потреби в освічених фахівцях та невідповідністю існуючих методик формування ґрунтовних знань студентів у вищих навчальних закладах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є розкриття педагогічних підходів, які б сприяли формуванню ґрунтовних знань і вдосконаленню професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. У підготовці до формування наукових понять у студентів слід виокремити мотиваційний та актуалізаційний етапи.

Під мотивацією ми розуміємо «систему мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки», а «мотив – це спонукальна причина дій і вчинків людини» [1, с. 217]. Уміле виявлення мотивів активізує діяльність студента. Фізіологічний механізм дії мотивів полягає у виникненні підвищеного тону у всіх ділянках центральної нервової системи, які пов'язані з виконанням необхідної діяльності [5].

Мотивація може бути проведена шляхом розкриття практичної і теоретичної значущості нових наукових понять, які будуть формуватися. У зв'язку з цим перед викладачем постає важливе завдання активізувати знання, і не тільки у майбутньому, а й під час ознайомлення з ними. З цією метою найголовнішими умовами є:

1. Застосування знань для пояснення явищ, які студенти спостерігають у своєму житті.

2. Застосування наукових понять у нестандартних умовах, для розв'язування проблем у інших сферах життя (наприклад, мистецтві, археології, історії тощо). Прикладом запитання може бути: Чи може досвідчений анатом за кістками померлого вирішити, чи був той спортсменом, вантажником чи людиною, в якій житті було малорухомим?

3. Систематична робота по забезпеченню міжпредметної інтеграції знань для розв'язання проблем.

4. Залучення студентів до самостійної дослідницької роботи.

Мотивацію можна здійснити також шляхом створення проблемних ситуацій, коли студенти стикаються з дивними випадками або фактами, які спочатку викликають в студентів подив, а за ним – бажання дослідити сутність цього явища. Крім того, вмиле застосування суперечності сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів.

Під час актуалізаційного етапу необхідно відтворити у пам'яті студентів опорні знання, уявлення та чуттєвий досвід. Економним способом актуалізації опорних знань студентів є фронтальна бесіда, але, як правило, при цьому окремі студенти активно пригадують раніше засвоєні знання, переважна більшість же залишається пасивною.

Експериментальний підхід до актуалізації опорних знань [5] полягає у тому, що:

1. Спершу викладач пропонує студентам пригадати все, що вони знають про той чи інший об'єкт (явище) і зробити список цих відомостей, тобто «брейнстормінг» («мозкова атака») проводиться індивідуально. Активне пригадування змушує кожного студента перевіряти свої власні знання та продумувати тему, над якою вони починають працювати, що забезпечує, так зване, первинне занурення у навчальний матеріал. У результаті цієї операції: активно працюють всі студенти (особисті знання переходять на рівень самоусвідомлення); кожний встановлює рівень власного знання, до якого можна додати нове, адже нові знання можуть формуватися лише на основі того, що вже відоме й зрозуміле.

2. Далі проводиться обговорення та обмін думками («мозкова атака») у парі, або групі, в результаті чого до власного списку пригаданої інформації додається й інша інформація (ідеї), яка може бути суперечливою. Різні погляди призводять до появи особистих запитань, які можуть бути сильним мотивом для читання підручника чи інших інформаційних джерел, або слухання розповіді викладача заради розуміння. Поява зацікавленості в студентів та їхньої спрямованості на дослідження теми є дуже суттєвим для підтримки активного залучення кожного студента до роботи.

3. Після обговорення кожна пара, або група, висловлює інформацію, а викладач записує на

дощі всі думки, незалежно від того, правильні вони чи ні. На цьому етапі важливо, щоб викладач утримувався від висловлювання власних ідей якомога довше і дав змогу це зробити студентам. Роль викладача полягає в спрямуванні роботи, виявленні думок студентів та їхніх неправильних уявлень.

Таким чином проведена актуалізація опорних знань дає змогу залучати власний досвід студентів і виявити рівень їхніх знань про той чи інший об'єкт (явище), наявність хибних уявлень та коло питань, які є для них цікавими.

Наступним важливим кроком є виклад навчального матеріалу викладачем. Сучасним високотехнологічним способом представлення і донесення теоретичної інформації студентам є мультимедійна презентація. Мультимедійна презентація – це сукупність текстів, зображень, звуку, відео, анімації та інших засобів подання інформації. Використання таких засобів дозволяє досягти максимальну ефективність мультимедійної презентації.

Переваги застосування мультимедійної презентації під час лекції, на наш погляд, пояснюються тим, що:

а) мультимедійна презентація є зручним форматом представлення теоретичної інформації, яка може бути у формі слайдів з різноманітними довідковими матеріалами з текстами, малюнками, таблицями і схемами, а також у формі анімаційного ролика, фото та відеоматеріалів, двомірної і тривимірної графіки, озвучена диктором / викладачем, музично оформлена;

б) яскравість, динамічність та емоційність подачі інформації сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності студентів і, як результат, її кращому усвідомленню та запам'ятовуванню;

в) відбувається одночасне сприйняття аудіовізуальної інформації, коли студент чує і бачить одночасно, що є найбільш ефективним для людського сприйняття;

г) презентацію можна записати на різні носії інформації (наприклад, flash пам'ять), а потім студент може її додатково переглянути / опрацювати на моніторі комп'ютера або екрані телевізора у будь-який для нього зручний час;

д) є змога оперативного внесення викладачем в презентацію певних змін.

Крім того, засобами комп'ютерних презентацій формується інформаційна культура студентів, що дуже важливо, адже в сучасному 21 столітті у суспільному житті відбулися суттєві зміни, пов'язані з формуванням нового типу суспільного устрою – інформаційного суспільства.

Виклад навчального матеріалу, крім лекцій з використанням мультимедійних презентацій, можна здійснити за допомогою електронних опорних конспектів з тієї чи іншої теми (або дисципліни). При розробці такого опорного конспекту доцільно використовувати принципи

порціонної подачі інформації, рекомендованої психологами для кращого засвоєння матеріалу. Навчальний матеріал будь-якої теми розбивається на «слайди». Слайдом назвемо дозу інформації, що має самостійну цінність (тобто, залежну від попередньої інформації тільки побічно) і повністю вміщується на екран (без смуг прокручування). На «передньому плані» слайду розташована тільки основна, обов'язкова для засвоєння, інформація. Ті частини інформації, які можна «розкрити», позначаються як посилання. При виборі студентом посилання інформація розкривається, відкриваючи новий інформаційний рівень (таких вкладених рівнів може бути досить багато, але психологами для уникнення нагромадження інформації рекомендується використовувати не більше трьох). Таким чином, студент сам будує стратегію свого навчання.

З 2013 року в Київському університеті імені Бориса Грінченка створена система електронного навчання студентів (<http://e-learning.kubg.edu.ua/>). Ця система електронного навчання студентів організована на основі використання платформи LMS Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, в перекладі – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Moodle – це безкоштовна, відкрита (Open Source) система управління навчанням. Вона реалізує філософію «педагогіки соціального конструктивізму» та орієнтована, насамперед, на організацію взаємодії між викладачем та студентами. Moodle має широкий набір функціональності притаманний платформам електронних систем навчання, системам управління курсами (CMS), системам управління навчанням (LMS) або віртуальним навчальним середовищем (VLE).

Викладачі Київського університету імені Бориса Грінченка після проходження підвищення кваліфікації з ІКТ-модуля самостійно створюють навчальні електронні курси (ЕНК), які складаються з основних розділів:

- вступна частина (загальні відомості про курс – робоча програма, тематичний план, критерії оцінювання, глосарій, друковані та інтернет джерела, презентація та карта курсу, форум тощо);

- навчальні модулі (згідно затверджених в Університеті вимог у відповідності до кредитно-модульної системи навчання); кожний навчальний модуль містить теоретичний матеріал (електронний посібник, мультимедійна презентація), практичні (семінарські, лабораторні) завдання (з наданням методичних рекомендацій), відео-матеріали з відповідної теми, завдання для самостійної роботи, модульний контроль (навчальний тест, контрольний тест) та путівник по модулю;

- підсумкова атестація (перелік питань до заліку чи екзамену).

Лише після сертифікації електронного навчального курсу (ЕНК) викладач має право його застосовувати в якості дистанційного навчання. ЕНК на основі платформи LMS Moodle дає можливість викладачу надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти виконані студентами завдання, вести електронні журнали обліку оцінок, налаштовувати різноманітні ресурси навчального курсу з зазначенням термінів їх опрацювання тощо. За допомогою цієї системи студенти мають змогу дистанційно, використовуючи глобальну мережу Інтернет, ознайомитися з навчальним матеріалом з різних предметів, який може бути поданий у вигляді різноманітних інформаційних ресурсів (текст, електронний посібник, презентація, відео, анімація тощо), відправляти виконані завдання на перевірку викладачу, проходити тестування.

При навчанні за матеріалами електронного курсу студент може отримувати варіанти завдань для самостійного виконання; відправляти виконані завдання; виконувати тестові завдання; ознайомитися з результатами перевірки своїх робіт та тестів; при необхідності листуватися з викладачем чи представниками деканату (методистом); отримувати відомості щодо змін та організації навчального процесу. За допомогою електронного деканату (ЕД) здійснюється облік виконання кожним студентом навчального плану, враховуючи терміни виконання поточного контролю (контрольні роботи, тести, тощо). Використання ЕД надає можливість викладачу мати відомості (звіти, результати навчальної діяльності) щодо роботи студента при вивченні навчальних матеріалів електронного курсу.

Проте, на нашу думку, важливим є самостійна робота студентів зі створення власного комп'ютерного продукту з тієї чи іншої теми. З огляду на те, що студент витратив на цю роботу свої вольові зусилля, застосував певний інформаційний масив і особистісну увагу, можна стверджувати про якісне засвоєння

студентом навчальної інформації і підвищення рівня інформаційної грамотності. Адже відомо, що опанування знаннями – це, перш за все, процес самостійного пізнання і наполегливої активної діяльності мозку. Лише знання, набуті самостійною роботою, є міцними, глибокими і дієвими.

Поряд з позитивними тенденціями широкого використання комп'ютерних технологій під час навчально-виховного процесу не можна забувати і про шкідливі впливи їх на психічне і фізичне здоров'я людини (негативний вплив на зір, комп'ютерне випромінювання, розлад психіки перенасиченням інформацією або окремими її смисловими елементами, наявність комп'ютерної ігрової наркоманії, віртуалізації міжособистісного спілкування тощо). Тому викладачеві дуже важливо знати, як можна уникнути цих негативних моментів, які здатні погіршити здоров'я студентів [6].

Підвищенню якості одержаних знань студентів сприятиме застосування різноманітних і різнорівневих навчальних завдань [3; 4] у поєднанні з традиційними формами і методами перевірки знань і вмінь студентів.

Важливим, на нашу думку, є те, щоб навчальні завдання, які використовуються під час опанування певного навчального матеріалу, не були розрізненими, а об'єднувалися однією метою – формування того чи іншого наукового поняття. Тільки за такої умови сукупність навчальних завдань стане системою, тобто цілісним утворенням, що складається з багатьох взаємопов'язаних елементів, де під елементом розуміють складні, ієрархічно організовані структури. Систематичне використання системи навчальних завдань [3; 4] безперечно забезпечить високу якість знань наших студентів.

Висновки з даного дослідження. Цілеспрямована і систематична робота як викладача, так і студентів сприятиме формуванню ґрунтовних знань студентів і професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в цілому.

Список літератури:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. – 2013. Режим доступу: <http://ron.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html>.
3. Неведомська С.О. Анатомія людини і спортивна морфологія: навч. посіб. для практичних і самостійних робіт для студ. вищ. навч. закл. / Євгенія Олексіївна Неведомська. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. – 77 с.
4. Неведомська С.О. Фізіологія людини та рухової активності: навч. посіб. для практичних робіт для студ. вищ. навч. закл. / Євгенія Олексіївна Неведомська. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. – 74 с.
5. Неведомская Е.А. Формирование научных понятий у будущих специалистов [Текст] / Евгения Алексеевна Неведомская // Сборник статей научно-информационного центра «Знание» (уровень стандарта, академический уровень). – Х.: Научно-информационный центр «Знание», 2016. – 4 часть. – С. 68–72.
6. Неведомська С.О. Стан здоров'я українців та як його визначити / Євгенія Олексіївна Неведомська // Гуманітарні, природничі та точні науки як фундамент суспільного розвитку: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарні, природничі та точні науки як фундамент суспільного розвитку» (м. Харків, 26-27 січня 2017 року) / Наукове партнерство «Центр наукових технологій». – Харків: НП «ЦНТ», 2017. – С. 94–99.

Неведомская Е.А.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА

Аннотация

Основной задачей стратегии развития украинского образования является качественное образование. Качественное образование будет способствовать получению молодым человеком глубоких знаний, которые будут составлять базис будущей профессии, а также развитие личностных качеств. Глубокие знания обеспечат молодому специалисту конкурентоспособность в его профессиональной деятельности. В статье сделан акцент на важности подготовительного этапа в формировании знаний у студентов. Раскрыто несколько вариантов изложения учебного материала. Указано на значимость самостоятельной работы студентов в овладении глубокими знаниями.

Ключевые слова: образование, качественное образование, знания, понятия, профессиональная подготовка.

Nevedomska Ye.O.

Borys Grinchenko Kyiv University

PEDAGOGICAL ASPECTS OF IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION FOR PROFESSIONALS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Summary

The main task of the strategy for the development of Ukrainian education is qualitative education. Qualitative education will promote the acquisition of a young person with sound knowledge, which will form the basis of the future profession, as well as the development of personal qualities. Substantial knowledge will provide the young specialist with a competitive edge in his professional activities. The article emphasizes the importance of the preparatory stage in the formation of knowledge among students. Several variants of teaching material are disclosed. It is indicated on the significance of independent work of students in mastering of sound knowledge.

Keywords: education, qualitative education, knowledge, concept, professional training.